

Právo proti domácímu násilí

Mgr. Jana Levová, Spondea

**UVEDENÍ DO MEZIODVĚTVOVÉ PROBLEMATIKY
PRÁVNÍ OCHRANY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM A PRAXE
INTERVENČNÍHO CENTRA**

2017

**Seminář na téma domácí násilí
– úvod do problematiky**

Délka přednášky: 1,5 hodiny

Personální zajištění: Mgr. Jana Levová, ředitelka Spondea, o.p.s.

Kontaktní osoba: Mgr. Jana Levová, levova@spondea.cz, mob: 724 946 073

Obsah přednášky:

Definice domácího násilí

- formy, způsoby, příčiny domácího násilí
- interdisciplinární přístup k řešení domácího násilí

Akteři domácího násilí: (ohrožené osoby, pachatelé)

- typologie ohrožených osob, specifické skupiny
- specifika komunikace s ohroženými osobami
- typologie násilných osob
- spolupráce s celým rodinným systémem zasaženým násilím

Domácí násilí a možnosti pomoci

- Změna vnímání dříve privátního problému v problém celospolečenský
- Institut vykazání
- Podoby pomoci ohroženým osobám (policie, sociální služby, Justice) a role jednotlivých profesí
- Nové poznatky z praxe, výstupy z výzkumu zadaného Asociací pracovníků intervenčních center ČR v roce 2015.

Doporučení přednášející ke studentům: projít si základní pojmy k problematice pro lepší možnost zapojení se do diskuse (není podmínkou pro účast na semináři). Základní pojmy jsou uvedeny v následujícím textu.

Domácí násilí pachatel, osoba ohrožená, formy pomoci

Základní informace o domácím násilí

Domácí násilí je fyzické, psychické, sexuální či ekonomické násilí mezi blízkými osobami žijícím společně v jedné domácnosti. Domácí násilí zahrnuje všechny formy fyzického, psychického, sexuálního a ekonomického násilí, pro které je charakteristické opakování, dlouhodobost a zvyšující se tendence jednotlivých incidentů.

Domácí násilí znamená nejen to, že se odehrává mezi dvěma lidmi, kteří spolu sdílejí společnou domácnost, ale především to, že se ho vůči sobě dopouští osoby, mezi kterými je intimní vztah. Ať už v této souvislosti mluvíme o násilí partnerském nebo mezigeneračním, důsledky násilného chování mají z psychologického hlediska na oběť závažnější následky než v případě násilí spáchaného cizím člověkem.

Znaky a formy domácího násilí

Domácí násilí je považováno za nebezpečnější oproti jiným formám násilí kvůli okolnostem, za kterých je páčáno. Jedním ze znaků je to, že mezi aktéry, tj. násilnou i ohroženou osobou, existuje intimní/emoční vztah a násilí se odehrává v prostředí domova, který tak ztrácí svoji základní funkci – zajištění bezpečí. Důsledky na psychiku ohrožené osoby jsou více devastující než v případě, když je agresivní útok veden neznámou osobou. Pod psychickým nátlakem agresora na oběť nezřídka vzniká ambivalentní vztah, kdy se motivace ohrožené osoby k potrestání agresora mění a ohrožená osoba dlouho věří, že se násilný partner napraví.

Zcela specifickým znakem domácího násilí je to, že jednotlivé incidenty se opakují dlouhodobě a mají zhoršující se tendenci.

Znaky domácího násilí:

- je páčáno v soukromí „za zavřenými dveřmi“ blízkou osobou
- role násilníka a oběti jsou rozdělené
- nejedná se o jednorázovou epizodu, násilí trvá nějakou dobu, má svoji historii
- násilí eskaluje, útoky se postupem času stávají nebezpečnějšími

Formy domácího násilí:

- **Fyzické násilí** = bití, facky, kopance, bodání, škrcení, rány pěstí, popálení, či jiné fyzické útoky, ohrožování zbraní, apod. Může být namířeno přímo proti týrané osobě nebo proti osobám jí blízkým, ale také např. vůči jejímu zvířeti, oblíbeným věcem...
- **Psychické násilí** = nadávky, obviňování, pokořování a ponižování, zesměšňování ve společnosti, vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, odepírání spánku či potravy, různé zákazy omezující svobodné rozhodování, znevažování a podceňování, zesměšňování, citové vydírání (např. sebevraždou)...
- **Sexuální zneužívání** = znásilnění, sexuální zneužití, donucení k sexu, k sexuálním praktikám, které druhý partner odmítá, a to násilím nebo výhrůzkami nebo odmítání sexu spolu s ponižujícími komentáři ke vzhledu partnera.
- **Sociální izolace** = bránění v návštěvách rodiny či přátel, sledování telefonátů, pronásledování, nečekané "kontrolní" návštěvy či telefonáty.
- **Ekonomická kontrola** = omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, snaha zakázat partnerovi chodit do práce.
- **Pronásledování** – stalking = dlouhodobé, opakující se a stupňující se sledování a obtěžování oběti, které vybočuje z normy a výrazně zasahuje do jejího osobního života i do okruhu jejích blízkých. Může mít podobu neustálého telefonování, posílání sms, postávání před domem, před školou, před pracovištěm, vyhrožování, zastrašování, vydírání, navádění dětí, ničení osobních věcí, drobné útoky na oběť nebo její blízké. Jedná se většinou o tzv. ex-partner stalking, kterému předcházela násilný vztah.

Aktéři domácího násilí

Aktéři domácího násilí jsou pachatelé, ohrožené osoby, ale často také svědci násilí, kterými mohou být děti nebo další členové společné domácnosti.

Pachatelé domácího násilí

Neexistuje typický profil pachatele domácího násilí. Násilné osoby pocházejí ze všech vrstev společnosti a není ani možné definovat jeden společný povahový rys. Přesto se dá říci, že je pro pachatele domácího násilí charakteristická určitá rozdvojenost osobnosti, která se projevuje diametrálně odlišným chováním vůči blízkým osobám a vůči ostatním lidem ve

společenském kontaktu. Násilné osoby tak bývají nazývány jako „lidé dvou tváří“, kteří navenek vystupují jako ochotní, sympatičtí, komunikativní lidé, kteří se ovšem za zavřenými dveřmi mění a vůči svým blízkým uplatňují nadměrnou moc a kontrolu, která je ohrožující. Násilí se tito lidé dopouštějí především z pocitu, že ke svému partnerovi si to mohou dovolit, podobně jako k věci, která jim patří.

Ohrožené osoby

Potencionálně viktimizován může být každý. Kdokoliv se může ocitnout v roli, kdy je ohrožován svým blízkým.

Někteří lidé jsou ale více zranitelní než jiní, mezi skupiny nejvíce zranitelné kriminálním jednáním patří děti, senioři a lidé s handicapem (tělesným nebo mentálním).

Co je pro osoby ohrožené domácím násilím typické?

- mají snížené sebevědomí a sebehodnocení
- nemají důvěru ve své schopnosti a dovednosti
- dívají se na sebe očima agresora
- často jsou nejisté a nerozhodné
- trpí častými pocity viny a pocity bezmoci a beznaděje
- popírají násilí ve vztahu před ostatními lidmi, stydí se za ně
- bagatelizují násilí, nevidí reálnou hrozbu nebezpečí
- mají veliký strach z násilníka, který je paralyzuje cokoli dělat

Možnosti pomoci ohroženým osobám

Přijetím zákona 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, se Česká republika přihlásila k řešení problematiky domácího násilí tak, že deklaruje nulovou toleranci k pachatelům domácího násilí a přijímá závazek ochrany osob ohrožených.

Tato legislativní úprava stojí na třech pilířích ochrany:

1. Policie ČR
 2. Sociální služby (intervenční centrum)
 3. Justice
- Policie ČR zajišťuje personální a teritoriální ochranu prostřednictvím policejního zásahu jehož cílem je v první řadě ochrana zdraví, života a lidské důstojnosti ohrožených osob a zastavení aktuálního násilí v rodině. Policista může využít preventivní opatření, kterým je **vykázání násilné osoby ze společného obydlí**. Státní policie je oprávněna vykázat násilnou osobu ze společného obydlí na dobu deseti dnů a je povinna informovat do 24 hodin od vstupu do obydlí o využití institutu vykázání příslušné intervenční centrum (v každém kraji alespoň jedno), dále pak informuje místně příslušný soud a OSPOD, pokud jsou v rodině nezletilé děti.

- Druhým pilířem je pak intervenční centrum, které dále nabízí ohrožené osobě pomoc ve formě právního, psychologického a sociálního poradenství a to nejpozději do 48 hodin od oznámení policie o využití institutu vykázání. Protože je zřejmé, že samotná desetidenní nepřítomnost násilníka situaci domácího násilí nevyřeší, je ve většině případů třeba dobu vykázání prodloužit a poskytnout tak ohrožené osobě prostor pro řešení ve věci samé.
- Třetím pilířem je tedy justice, potažmo soud, který je oprávněn zakázat násilné osobě kontakt s ohroženou osobou na dobu nutnou k řešení ve věci samé (např. rozvod manželství, zrušení trvalého bydliště, úprava styku s nezletilými dětmi apod.). Občanskoprávní řešení situace dává ohrožené osobě možnost obrátit se na soud se žádostí o vydání předběžného opatření. Tuto možnost má osoba ohrožená domácím násilím jak v případě předchozího vykázání násilné osoby podle zákona o Policii České republiky, tak i bez něj.

Sociální systém pomoci

Od roku 2007 je v platnosti nový zákon 108/2006 o sociálních službách, který upravuje podmínky poskytování pomoci osobám v nepříznivé sociální situaci, z nich jednu skupinu tvoří osoby ohrožené domácím násilím. Sociální služby jsou velmi důležitou složkou v systému pomoci ohroženým osobám, jedná se především o intervenční centra, dále o organizace poskytující odborné poradenství obětem násilí, azylové domy s utajenou adresou a sociální služby pro seniory.